

cions de la forma castellana *bandi(d)o*, si bé deu haver-hi algun contacte amb frag. *bandívol*, variant de *badiól*, *badiu*. Aviat predominà en català la forma ampliada *bandejar*, que ja trobem a la fi del S. XIII en Desclot (*bandejat*). *Bandejament* [1403]. *Bandeig* [S. xv].

Contraban, forma literària i més catalanitzada que la tradicional *contrabando* [S. XVII],¹⁴ pres de l'it. *contrabbando*, segurament, encara que l'ús castellà i francès hi ha influït molt. El mot nasqué en italià i sembla haver-se originat a Venècia. En francès es documenta des de 1512, però Estienne en 1566 declara que és dels venecians, en castellà només des de 1632, mentre que a Itàlia el tenim abundosament des de molt abans (*portarlo contrabbando o di contrabbando*,¹⁵ es troba, p. ex., ja en Annibal Caro, gran clàssic, c. 1550); de fet és el venecià el dialecte on se'n troba fraseologia copiosa i original (ultra el valor corrent i comú): *far de contrabando* «far che che sia alla macchia», *l'è un contrabando* «egli è un arbitrio, una facilità o connivenza, è un chiuder l'occhio; agevolare, ber grosso»; i només allí sé que s'usi el derivat *contrabandar* «far contrabbandi; comperar o vendere per scarriera» (Boerio). En català el mot i la cosa van escabdellar-se aviat i copiosament: hem tingut *contrabandistes* omnipotents, algun amb marina i artilleria pròpies, que ha esclafat un Estat després de suprimir desenes de milers de vides; d'altres, per milers i milers, més valents i nobles, que s'han jugat la seva per profits modestos o per salvar les vides d'altri i la llibertat de tots. La realitat comuna ha estat vulgar, però les cançons de *contrabandistes* (cf. les novel·les de B. Porcel, les narracions de Massó i Torrents i tantes) són un gènere popular, interessant i no sense valor literari, que tingué ja un gran desenrotllament en el S. XVIII: una del S. XVIII («retireu's *contrabandistas*, perquè us volen agafà») s'atribueix a un Don Isidro de Vic, i es coneix en diverses variants (en la B lleigim «diu que de -as n'hi ha hagut y n'hi haurà», Milà, *Romillo*, 84.24); el mot tradicional català havia estat simplement *frau*, encara força usat en *passar de frau*, etc.; i, per a l'individu, *paquetaires*; *contrabandegar*, *contrabandoleria*.

¹ En una rara i inexplicable confusió cau Alcm en atribuir-li origen «gàlic». Ningú no ha dit mai tal cosa. — ² Els germanistes i indoeuropeïstes no han deixat de veure dificultats morfològiques en la formació de l'alem. ant. *bannan* i congèneres, que, per la seva *nn* doble, vacillen entre explicar com una formació de tema en *y*, més aviat extraordinària, o una reformació d'un **banan* teòric sota la influència d'un verb veí, però diferent, *spannan* 'excitar, atraure, posar tibant'. D'altra banda costa de creure que *bandwjan* 'donar un signe' no tingui relació etimològica amb *bannan* i surti d'una arrel diferent, encara que homònima, amb el sentit de 'lluïr, brillar'. Han estudiat aquesta qüestió els germanistes citats per Feist, *Etym. Wb. der got. Sprache*, 79s. i Pok., *IEW*, 104.32, 106.10 i 106.4. Som però, els romanistes, sobretot, que hem de cridar

l'atenció dels especialitzats, sobre la inversemblança de separar dos verbs tan semblants de forma i sentit, i de significat idèntic en les seves prolongacions romàniques. S'hauria de pensar més en la versemblança d'admetre que *benda* i *bandwjan* presentin simplement una derivació en *-d-* de la mateixa arrel que *bannan*, tenint ben present que els textos sols ens donen un coneixement incomplet de la complexitat semàntica i dialectal del vocabulari gòtic (i solament estem bastant informats del lèxic dels ostrogots, no del visigòtic), ço que convé completar amb les seves continuacions romàniques. Veure, en particular, si no podria tractar-se d'un doble tema (o amplificació radical) de la mateixa arrel: *-w-* en unes llengües germàniques paral·lel a *-d-* de les altres. — ³ D'on un verb *abanir* 'cloure a l'accés dels ramats forasters', a l'alt Flamicell i Bosia: *ho tenim abanit* (també diuen *ho aturem*) a Pobellà i a Avellanós (on hi ha el *Tussal del Ban*, 1957). — ⁴ No, però, del tot a Mallorca, on encaïra sona natural en el sentit de 'multa': «si cada any s'ouen fer crides / posant *bans* i noves penes / a qui té armes prohibides, / ¿per què als ulls no et posen benes?» Marian Aguiló, c. 1850. — ⁵ El nom de lloc *Banat* dels nostres Pirineus, que es repeteix a l'Urgellet i a l'Alt Vallespir, i ja documentat en totes dues comarques des de l'Alta Edat Mitjana, no té relació amb això, tan poca i tan casual coincidència com el *Banat*, *Ban*, dels països sud-eslaus i balcànics. Almenys en el nom vallespirenc es tracta d'un antropònim, BENE-NATUS, com ho revelen ja les grafies medievals amb *-e-*: (si bé en part hi deu haver assimilació vocàlica primerenca). — ⁶ En la frase proverbial que addeuix, «quès que diga lo *bander*, la paor guarda la vinya», en el *Terç del Crestià* (NCl. vi). De sentit il·lustrat per la frase paral·lela de l'Arxipreste de Hita: «muchos cuidan que guarda el viñadero el pago [paratge de vinyes] / e es la magadaña ['babarota, espantaoceles']» (1442c). En el mateix *Buen Amor* tenim el mot que més influí en el canvi de *baner* en *bander*, o sigui l'adjectiu *bandero* 'parcial', «banderizo» (1259a): aquest, derivat de *bando* 'bandositat', sobretot. — ⁷ A Itàlia, però, les accepcions són més sovint diferents o almenys més amples, que la de 'banderia', sovint 'bandejament', etc. (Quali i beati al novissimo *bando*, surgeran presti --- 'la proclamació del Judici Final', *Purg.* xxx, 13). Segurament perquè percep aquesta diferència, la versió de Febrer sol usar llavors una forma diferent i artificiosa *band*. Sense relació segurament amb el *band* 'costat, bandada', del nostre Nord (veg. *BANDA*). — ⁸ Amb el sentit específic de «brigand des Pyrénées» apareix en molts clàssics francesos del S. xvi, com Rabelais (iv, cap. 36), Bouchet, Brantôme i Blaise de Montluc. Veg. Sainéan, *La L. de Rab.* II, 194, si bé aquest el dóna erradament com a gasconisme. — ⁹ A Menorca especialment viu: «persona informal», a Ciutadella, «mal subjecte», a Migjorn Gran (BDLC IX, 160), 'dolent, malcriat, que no obceix'